

ข่าวพัฒนาบริหารศาสตร์

เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2520 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบ 12 ปีที่ผ่านมา การประชุมครั้งนี้ว่าด้วยเรื่อง สถานะ ขอบข่าย และการเปลี่ยนแปลงของรัฐประศาสนศาสตร์ จากจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาและบรรยากาศของที่ประชุมตลอดทั้งวันเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า บรรยากาศทางวิชาการของสังคมวิชาการไทยยังมีความหวังที่แจ่มใสอยู่ การสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้จัดโดยสมาคมสังคมศาสตร์ ซึ่งมี ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธานฝ่ายวิชาการของสมาคม แต่งานประชุมสัมมนาครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้ถ้าขาดประธานจัดการประชุมที่เข้มแข็ง คือ อาจารย์อุทัย เลาหวิเชียร ซึ่งเป็นผู้จัดหาผู้เสนอรายงาน จัดหาผู้วิจารณ์รายงาน และจัดหาผู้ดำเนินรายการ ตลอดจนรวบรวมรายงานของผู้รายงานทุกคนรวมเย็บเป็นเล่ม กระตุ้นเตือนให้ผู้วิจารณ์ทำการบ้าน คือเขียนคำวิจารณ์เสนอเป็นเอกสารในการประชุมด้วย ซึ่งเป็นที่คาดว่าเมื่อเสร็จการสัมมนาครั้งนี้แล้วเราจะมีเอกสารวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่น่าสนใจ ซึ่งจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงความเอาใจใส่ และความพยายามของกลุ่มบุคคลที่มีความตั้งใจจะพัฒนาชาติทางด้านวิชาการให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง

การสัมมนาครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ประกอบด้วย ผู้เสนอ ผู้วิจารณ์กลุ่มละ 2 ท่าน และผู้ดำเนินการอภิปราย

กลุ่มที่ 1 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของรัฐประศาสนศาสตร์ ศึกษาจากอิทธิพลของรัฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์และศาสตร์การบริหาร โดยอาจารย์อุทัย เลาหวิเชียร ผู้วิจารณ์ 2 ท่าน ได้แก่ ดร. ปรัชญา เวสารัชช์ และ ดร. สุนทร โคมิน ส่วนผู้ดำเนินการอภิปราย ได้แก่ อาจารย์ชุตินา วงศ์วิเศษ

กลุ่มที่ 2 เรื่อง ขอบข่ายและสถานภาพของรัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาในทัศนวิชาชีพ โดยอาจารย์ปฐม มณีโรจน์ ผู้วิจารณ์ 2 ท่าน ได้แก่ ดร. ไพรัตน์ เศษะรินทร์ และอาจารย์พิพัฒน์ ไทยอารีย์ ส่วนผู้ดำเนินการอภิปราย ได้แก่ ดร. ภรณ์ กิริติบุตร

กลุ่มที่ 3 เรื่องการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบัน โดยอาจารย์ภุชธร ฐนาพงศ์ธร ผู้วิจารณ์ 2 ท่าน ได้แก่ คร. สมเกียรติ อัครวิษณุ และ คร. ชวลิต ศิริวิกรมย์ ส่วนผู้ค่านิพนธ์รายการได้แก่ อาจารย์ ชลิตา ธรรมณี

สำหรับกลุ่มที่ 1 นั้น สาระของเนื้อหาวิชาที่อาจารย์อุทัยเสนอนั้น ส่วนใหญ่จะชี้ให้เห็นวิวัฒนาการในสาขาวิชา ซึ่งผู้เสนอสรุปออกมาเป็นแผนภาพ (ดูใบแทรกหน้า 3) โดยใช้กรอบเค้าโครงความคิด (paradigm) ในแต่ละช่วงเป็นฐานการพิจารณา เช่น ในยุคแรกที่เริ่มตั้งแต่สมัย Woodrow Wilson อันมีแนวปรัชญาทางการบริหารว่า "จะต้องแยกการเมืองจากการบริหารอย่างเด็ดขาด" ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในสายรัฐศาสตร์ ในยุคเดียวกันนี้ยังมี Max Weber ในสายพฤติกรรมศาสตร์ รวมทั้ง Elton Mayo และ Frederick Taylor ในสายศาสตร์การบริหาร ซึ่งทั้ง 2 ท่านนี้มีเค้าโครงความคิดทางบริหารต่างออกไปได้แก่ "องค์การที่มีแบบแผน" และ "หลักและกฎเกณฑ์ในการบริหาร" ผู้เขียนได้ประมวลนักคิด นักเขียน ผู้มีเค้าโครงความคิดดังกล่าวอยู่ในยุคก่อนสงคราม ต่อมากรอบเค้าโครงความคิดดังกล่าวเสื่อมคลายลง เพราะแนวความคิดของนักวิชาการกลุ่มใหม่ ประกอบด้วย Waldo และ Long ซึ่งได้เน้นความสำคัญของรัฐประศาสนศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมือง Dahl ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบ ส่วน Simon ได้ชี้ให้เห็นถึงการแยกค่านิยมออกจากข้อเท็จจริง และ Barnard ได้เสนอให้ศึกษาการบริหารโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม" จากการ เสนอข้อคิดเห็นหลายแนวทางดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ไม่น่าเชื่อทางวิชาการขึ้นนั่นคือ ความระส่ำระสายทางความคิด ซึ่งมีผลทำให้เค้าโครงความคิดเดิมเสื่อมสูญความสำคัญไป จึงกลายเป็นช่วงที่รัฐประศาสนศาสตร์ต้องแสวงหาเอกลักษณ์ของสาขาวิชาและกรอบแนวความคิดใหม่ซึ่งจนถึงปัจจุบันรัฐประศาสนศาสตร์ก็ยังหาเอกลักษณ์ของตัวเองไม่พบ ผู้วิจารณ์ผู้หนึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า เอกลักษณ์นั้นสำคัญไฉน ในยุควิกฤตของวิชาการนี้ ผู้เสนอประมวลว่าเป็นเหตุการณ์ในยุคหลังสงคราม ส่วนในยุคสุกหยายที่ผู้เสนอจัดเป็นยุคปัจจุบัน ซึ่งเกือบจะมีเค้าโครงความคิดแต่ยังไม่มี อยากรู้คิดในยุคปัจจุบันนี้ ศาสตร์ทางด้านนี้จะปฏิเสธเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกับการเมืองไม่ได้ และยังต้องการเข้าไปมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมอีกด้วย นั่นคือ ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมนั่นเอง ส่วนกรอบแนวความคิดในปัจจุบันก็คือ รัฐประศาสนศาสตร์เป็นรัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์อุทัย สรุปถึงความเปลี่ยนแปลงของศาสตร์สาขาไว้ว่ามาจากเหตุผล 2 ประการ กล่าวคือ เหตุการณ์บ้านเมืองและปัญหาสังคมมีส่วนผลักดันให้รัฐประศาสนศาสตร์ต้องแสวงหาความรู้มาช้แก้ปัญหาสังคมซับซ้อนของสังคมในแต่ละยุคสมัย อีกประการหนึ่งเป็นเพราะอิทธิพลจากความเจริญของศาสตร์สาขาอื่น ๆ มากกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สำหรับแนวความคิดของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบันนี้ ผู้เขียนบทความเสนอว่า เป็นสังคมศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งจะสร้างคนให้สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับการบริหาร ไม่ใช่สร้างทฤษฎีความรู้เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อให้เป็นศาสตร์ที่มีส่วนช่วยแก้ไขสังคมให้น่าอยู่ขึ้น ในกรณีทิศทางของรัฐประศาสนศาสตร์จึงมีลักษณะเป็น วิชาชีพ ซึ่งหมายถึงการผลิตคนระดับวิชาชีพออกไปทำงานเพื่อสนองความต้องการในระบบต่าง ๆ ของราชการ จากข้อสรุปนี้จึงโยงไปถึงบทความของอาจารย์ปฐม มณีโรจน์

บทความของอาจารย์ปฐม มณีโรจน์ พยายามเน้นการมองรัฐประศาสนศาสตร์ในแง่ที่เป็นวิชาชีพ จากบทความนี้ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้เกี่ยวกับความหมายของวิชาชีพและฐานะของวิชาชีพซึ่งมีหลายระดับ และหลายรูปแบบด้วยกัน ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่นักรัฐประศาสนศาสตร์จะต้องพยายามกำหนดรูปแบบขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางการบริหาร และปัญหาด้านเอกลักษณ์ของรัฐประศาสนศาสตร์ไว้ด้วย (เป็นคำสรุปของผู้วิจารณ์) หลายตอนของบทความนี้ผู้เขียนได้เปรียบเทียบสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (หน้า 27-32 ในเอกสารที่แจก) ซึ่งเป็นการต่อแหลมต่อการวิพากษ์วิจารณ์อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในขณะเสนอบทความนี้ผู้เสนอมิได้พูดไว้มากนักในประเด็นเหล่านี้จึงรอดพ้นจากการถูก "สับ" จากผู้ฟังซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นความรู้ทางรัฐศาสตร์ทั้งสิ้น หรือแม้แต่ตัวผู้เขียนเอง เป็นที่น่าเสียดายอยู่บ้างที่ผู้เขียนได้พยายามทำการสำรวจทางวิชาการไว้อย่างถี่ถ้วน แต่ยังคงขาดข้อคิดเกี่ยวกับว่ารัฐประศาสนศาสตร์เป็นวิชาชีพอย่างไร นอกจากได้พิจารณาไว้กว้าง ๆ และยังสรุปไว้ว่ารัฐประศาสนศาสตร์ยังไม่มีความเป็นวิชาชีพถึงขนาด (เป็นคำวิจารณ์ของผู้วิจารณ์อีกผู้หนึ่ง)

* "สับ" เป็นศัพท์ที่การสนทนาครั้งนั้นใช้เพียงเพื่อเป็นการวิจารณ์แบบตรงไปตรงมา และมีลักษณะ "ทำทาส" ให้เกิดความคิดเห็นอื่น ๆ และให้มีความเข้าใจในคำพูดเท่านั้น ไม่ได้มีเจตนาที่จะให้เกิดความระทระทกใจอย่างใดเลย

จากข้อเขียนที่ผู้เขียนเสนอไว้ในบทความ โดยพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาชีพ และตามเจตนาผู้เขียนก็พยายามที่จะให้รัฐประกาศนาศาสตร์เป็นวิชาชีพอย่างเต็มภาคภูมิ แต่อาจจะด้วยเหตุที่รัฐประกาศนาศาสตร์ยังขาดความเป็นวิชาชีพในศาสตร์เอง ซึ่งคงจะตรงกับประเด็นปัญหาที่ผู้เขียนเสนอไว้ในตอนต้นของบทความก็เป็นได้ ประเด็นปัญหาเหล่านั้นได้แก่ 1. ปัญหาการเรียน การสอน ซึ่งเกี่ยวโยงถึงการขาดเอกลักษณ์ของรัฐประกาศนาศาสตร์ 2. ความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายและแนวความคิดแบบวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งเกี่ยวโยงไปถึงปัญหาความต้องการของสังคมซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดเป็นวิชาชีพได้ 3. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างวงการศึกษารัฐประกาศนาศาสตร์กับวงการบริหารราชการ ซึ่งเกี่ยวโยงไปถึงความยอมรับและความพร้อมที่จะประยุกต์วิชาการให้เป็นวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ส่วนในบทความที่ 3 นั้น ว่าด้วยเรื่องการศึกษารัฐประกาศนาศาสตร์ในปัจจุบัน โดยอาจารย์คุณธน ธนาพงศ์ธร เป็นที่น่าเสียดายว่าส่วนใหญ่ของบทความมีเนื้อหาซ้ำกับบทความแรก ของอาจารย์อู๋ทัย เพียงแต่แบ่งยุคความเป็นมาของรัฐประกาศนาศาสตร์ โดยใช้ช่วงเวลาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง กล่าวคือ ยุคแรกระหว่าง คศ. 1887-1929 ยุคที่สองระหว่าง คศ. 1930-1967 และยุคที่สาม ระหว่าง คศ. 1968-ปัจจุบัน นอกจากนี้แล้วเนื้อหาสาระเกือบไม่ต่างกับบทความแรก ซึ่งอาจจะเนื่องจากความผิดพลาด ในการคิดต่อขอบบทความมิ ได้บอกกัน ให้ชัดเจนถึงขอบเขต ของบทความ อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้พยายามสรุปขอบเขต และแนวการศึกษารัฐประกาศนาศาสตร์ในศตวรรษ 1970 ไว้หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ 1. การศึกษารัฐประกาศนาศาสตร์จะลดจากการเน้นในทฤษฎี ปทัสถานนิยม 2. จะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงขอบเขตของการศึกษารัฐประกาศนาศาสตร์เสียใหม่ เช่น จะมีลักษณะที่ศึกษาระหว่างหลาย ๆ สาขาวิชา (interdisciplinary) มากกว่าที่มีลักษณะเป็นศาสตร์เพียงสาขาเดียว และการที่รัฐศาสตร์จะสูญเสียอิทธิพลที่มีต่อรัฐประกาศนาศาสตร์ เป็นต้น 3. รัฐประกาศนาศาสตร์มีแนวโน้มจะเปลี่ยนไปสู่วิทยาการสังคมมากยิ่งขึ้น 4. การศึกษารัฐประกาศนาศาสตร์ในปัจจุบันจะเน้นศึกษาในเรื่องศาสตร์ทางนโยบาย และ 5. จะมีลักษณะของความคล้องจองกัน (Synchronization) และมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมากขึ้น นอกจากนี้จะมีการขยายขอบเขตโดยมุ่งเน้นให้เป็นวิชาชีพ เป็นต้น ในประเด็นนี้เป็นการสนับสนุนอาจารย์ปฐม มณีโรจน์ ในข้อเสนอที่จะให้รัฐประกาศนาศาสตร์เป็นวิชาชีพหนึ่งในวิชาชีพต่าง ๆ

การสัมมนาครั้งนี้ น่าจะเรียกได้ว่าเป็นการสัมมนาที่เป็นประวัติศาสตร์ เพราะในรอบ 12 ปีมาแล้วยังไม่มีวงการวิชาการแห่งใดจัดสัมมนาเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์มาก่อนหน้านั้นเลย ในช่วงสุดท้ายของการสัมมนาได้มีการตกลงกันถึงการจัดสัมมนาคราวต่อไป ซึ่งจะเน้นเรื่อง รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งกลุ่มอาจารย์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหงจะเป็นฝ่ายจัดการสัมมนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์จะเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่และความสะดวกอื่น ๆ ในการสัมมนา โดยได้รับการสนับสนุนเรื่อง การเงินและการจัดรวบรวม เอกสารจาก สมาคมสังคมศาสตร์ ผลจากการสัมมนาครั้งนี้เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าการแสวงหากว้างหน้าทางวิชาการของเรายังมีอยู่และคงจะมีอยู่ตลอดไปได้ นักวิชาการยังรักความเป็นนักวิชาการ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกันต่อไป